

Telugu

విననూ మాట్లాడనూ

- దివి, చదివి తెలుసుకున్న రచనలు, సంఘటనలు మరియు అంశాలపైనే చర్చలను కొనసాగించగలరు. (కథను పూర్తిచేయటం వంటిది)
- వివిధ సందర్భాలలో ఇతరులు మాట్లాడే మాటలను సంభాషణలకు విని తమ స్వంత మాటలలో సంభాషణలలో ఆయా పదాలను వాడుకలు ఉపయోగిస్తూ మాట్లాడగలరు. రాయగలరు.
- వివిధ సందర్భాలలో ఇతరులచే చెప్పబడిన విషయాలను తమవైపున చెప్పగలరు (ఉదా: అందమైన వ్యక్తితో జరిపిన యాత్రావర్ణన)
- తన పరిసరాలకి చెందిన జానపద గేయాలు, కథల గురించి తెలుసుకుని చర్చించగలరు.
- దిన్నె, చదివిన విషయాలు ఉదా: ప్రాంతీయ, సామాజిక సంఘటనలు, శాస్త్రోక్తమాలు మరియు వాటి విధివిధానాలను గురించి తరచుగా లేకుండా మాట్లాడగలరు, ప్రశ్నిస్తారు.
- రకరకాల దృశ్యాలను (ఉదా: వర్షం, గాలి, రైలు, బస్సు), విమానం మొదలైనవి) విననం, ఏదేని పదార్థపు రుచిని వాసనని అనుభవించి దానిని తన స్వంతంగా చూశిక, సాంకేతిక భాషలలో ప్రయోగించగలరు.
- తమకు తెలియని విషయ భాషలు, కట్టుబాట్లు అధారవ్యవహారాలకు సంబంధించిన వ్యత్యాసాలను గురించి మాట్లాడగలరుగలరు.

చదవడం

- బోధనా భాషలోని వివిధ రచనలను చదవగలుగుతారు.
- పైపైన లేదా స్వరాలూ చదివిన పాఠాలలోని మూల భావనలను అర్థంచేసుకోగలరు.
- ఏదేని పాఠాంతరమును సూక్ష్మంగా పరిశీలించి దానిలోని ముఖ్యాంశము లేదా ప్రత్యేకతలను అంచనా వేయగలరు.
- వివిధ సాహితీ ప్రక్రియలలో రాయబడిన (కథలు, నాటకాలు, నాటికలు, లేఖలు) సాహిత్యాన్ని లయబద్ధంగా పాఠానుగుణంగా స్వరమును పెంచుతూ, తగ్గిస్తూ చదవగలరు.

రాయడం

- రేడియో, టీ.వి., ఇంటర్నెట్, సినిమాలలో తాము చూచి, విని తెలుసుకున్న విషయాలను తమ స్వంత మాటలలో రాస్తారు. తమకు నచ్చిన / నచ్చని అంశాలపై వ్యాఖ్యలుచేయగలరు.
- వివిధ సందర్భాలలో ఇతరులు మాట్లాడే మాటలను సంభాషణలను విని తమస్వంతమాటలలో సంభాషణలలో ఆయా పదాలను వాడుకలు ఉపయోగిస్తూ మాట్లాడగలరు. రాయగలరు.
- తాము అర్థం చేసుకున్న విషయాలను, తెలిసిన విషయాలను స్వేచ్ఛగా లిఖిత రూపంలో వ్రాయగలుగుతారు.

పదజాలం

- వివిధ సందర్భాలలో సమయానుసారంగా జాతీయాలు, లోకీశ్వలు, పారిభాషిక పదాలను ఉపయోగిస్తూ రాయగలరు.
- కొత్త పదాలు, వాక్యపయోగాలు పట్ల అసంతృప్తి వ్యక్తం చేస్తారు. వాటిని అర్థంచేసుకోవడానికి పదకోశాలను ఉపయోగిస్తారు.

భాషాంశాలు

- వివిధ సందర్భాలకు తగినట్లుగా వేర్వేరు విరామచిహ్నాలు ఉపయోగిస్తూ రాయగలరు.
- వ్యాకరణాంశాల పట్ల అవగాహనను పెంచుకుంటారు. (భాషాభాగాలు, విభిక్తలు, సంధులు, సంహారణ మొ.)

స్వజాత్యత

- బహిరంగ ప్రదేశాలలో (బస్సులు, విడిచుకాలు, భావిపట్ల, పాఠం దగ్గర మొదలగునవి) ఇతరులనుండి విన్న విషయాలను, పరిశీలించిన సందర్భాలను గురించి వ్రాయగలరు.
- బోధనా భాషలోని వివిధ రకాలైన పతన సామగ్రిని (పాఠ్యపత్రికలు, పత్రికలు, కథలు, విషయ విశ్లేషణలు, ఇంటర్వ్యూలో పట్టిక చేయబడ్డ అంశాలు మొదలైనవి) అర్థం చేసుకుంటూ తమ నచ్చిన, నచ్చని అంశాలపై వ్యాఖ్యానం చేయగలుగుతారు.
- విషయాన్ని వివిధ భాషా ప్రక్రియలలోనికి మార్చగలుగుతారు. వర్ణనాత్మకంగా వ్రాయడం, సంభాషణలు, నాటకీకరణ చేయడం మొ.

ప్రశంస

- భాషలోని ప్రయోగాలు సూక్ష్మాంశాలను, భాషా నిర్మాణాలను, వైవిధ్య గమనిస్తూ దానిని ప్రశంసించగలరు. (ఉదా: కవిత్వంలోని లయ, ప్రాసల గురించి, భండార్లు గురించి, కథలు, నాటికలలోని జాతీయాలు, చరిత్రలు, లోకీశ్వల గురించి)
- మానవ, చిత్రకళ, పుష్పసాయం, స్మృత్యంవంటి వివిధ కళారూపాలకు సంబంధించిన విషయాల వివరణలలో వాడే సాంకేతిక పదాలు, వాక్యాలపట్ల జిజ్ఞాసను వ్యక్తపరుస్తూ వాటిని ప్రశంసించగలరు.

Hindi

सीखने की संभावित

- 1. सुनना-बोलना वक्ता :**
 - वक्ता विविध उद्देश्यों के लिए अपनी भाषा अथवा स्कूल की भाषा का इस्तेमाल करते हुए बातचीत करते हैं, जैसे - कविता, कहानी सुनना, जानकारी के लिए प्रश्न पूछना, किसी अनुभवों को साझा करना।
 - प्रिंट (लिखा या छपा हुआ) और वॉर-प्रिंट समग्र (जैसे - चित्र या अन्य का पिकस) में अंतर करते हैं।
 - चित्र के सूक्ष्म और प्रत्यक्ष पहलुओं पर वारीक अवलोकन करते हैं।
 - पढी कहानी, कविताओं आदि में लिपि चिह्नों, शब्दों, वाक्यों आदि की देखकर और उनकी ध्वनियों को सुनकर, समाझाकर उनकी पहचान करते हैं।
 - देखी, सुनी बातों, कहानी, कविता आदि के बारे में बातचीत करते हैं, और अपनी प्रतिक्रिया व्यक्त करते हैं।
 - पाठ्य पुस्तक के गीतों के भाव और लय को समझते हैं।
 - पूछे गये प्रश्नों को सरल शब्दों में व्यक्त करते हैं।
 - हिंदी के वर्ण, मात्राएँ, वारहखड़ी, दिववाक्षर, और संयुक्तशरों के उच्चारण को समझ सकते हैं।
- 2. पढना**
 - चित्र में या क्रमवार सजाए चित्रों में घट रही अलग-अलग घटनाओं, गति विधियों और-पात्रों को एक संदर्भ में या कहानी के सूत्र में देखकर समझते हैं।
 - संदर्भ की मदद से आस-पास मैजुद मुद्रण के अर्थ और उद्देश्य का अनुमान लगाते हैं, जैसे - टोपी के कवर पर लिखे नाम को टोपी, लालीपाप, या 'चाकलेट' बताता।
 - मुद्रण (लिखा या छपा हुआ) में मैजुद अक्षर, शब्द और वाक्य की इकाइयों को पहचानते हैं, जैसे - "मेरा नाम विमला है।" बताओ यह कहीं लिखा हुआ है? इसमें 'नाम' कहीं लिखा हुआ है? 'नाम' में 'म' पर अंगीक रखा। इस वाक्य में कितने शब्द हैं? 'नाम' में कितने अक्षर हैं?

- हिंदी के वर्णमाला के अक्षरों की आकृति और ध्वनि को पहचानते हैं।
- स्कूल के बाहर और भीतर (पुस्तक कोना, पुस्तकालय से) अपनी पसंद की किताबों को खय चुनते हैं और पढने की कोशिश करते हैं। ...।
- सरल, दिववाक्षर, संयुक्ताक्षर शब्द, वाक्य पढ सकेंगे।
- 3. लिखना**
 - लिखना सीखने की प्रक्रिया के दौरान अपने विकासात्मक स्तर के अनुसार चित्रों, आडी-लिखी रेखाओं, अक्षर-आकृतियों, स्व वर्तनी (invented spelling) और स्वनिर्गित लेखन (conventional writing) के माध्यम से सुनी हुई और अपने मन की बातों को अपने तरीके से लिखाने का प्रयास करते हैं।
 - भाषा में लिखित शब्दों और ध्वनियों के साथ खेल का मजा लेते हुए लय और तुकवाले शब्द बनाते हैं।
 - स्वेच्छा से या शिक्षक द्वारा तय गतिविधि के अंतर्गत चित्रों, आडी-लिखी रेखाओं, अक्षर आकृतियों को आगे बढ़ते हुए, स्व वर्तनी का उपयोग करते हैं।
- 4. सुननात्मकता**
 - खय बनाये गये चित्रों के नाम लिखते हैं, जैसे-नाथ के बने पंखे का चित्र बनाकर, उसके नीचे 'बीजना' लिखना।
 - परिचित शब्दों के वर्णों का उपयोग करके नये शब्द बना सकते हैं।
 - परिचित शब्दों से नये वाक्य बना सकते हैं।
 - पाठ्य, पुस्तक के वालगीतों को लय के साथ गावेंगे।
 - इनके अतिरिक्त अन्य तीन हिंदी गीत गावेंगे।

English

The learner–

- participates in activities in English like role play, group discussion, debate, etc.
- recites and shares poems, songs, jokes, riddles, tongue twisters, etc.
- responds to oral messages, telephonic communication in English and communicates them in English or home language.
- responds to announcements and instructions made in class, school assembly, railway station and in other public places
- reads a variety of texts in English / Braille and identifies main ideas, characters, sequence of ideas and events and relates with his/her personal experiences
- reads to seek information from notice board, newspaper, Internet, tables, charts, diagrams and maps etc.
- responds to a variety of questions on familiar and unfamiliar texts verbally and in writing
- uses synonyms, antonyms appropriately deduces word meanings from clues in context while reading a variety of texts
- writes words / phrases / simple sentences and short paragraphs as dictated by the teacher
- uses meaningful sentences to describe / narrate factual / imaginary situations in speech and writing
- refers to dictionary to check meaning and spelling, and to suggested websites for information
- writes grammatically correct sentences for a variety of situations, using noun, pronoun, verb, adverb, determiners, etc.
- drafts, revises and writes short paragraphs based on verbal, print and visual clues
- writes coherently with focus on appropriate beginning, middle and end in English / Braille
- writes messages, invitations, short paragraphs and letters (formal and informal) and with a sense of audience visits a language laboratory
- writes a Book Review.

Mathematics

The learner —

- solves problems involving large numbers by applying appropriate operations (addition, subtraction, multiplication and division)
- recognises and appreciates (through patterns) the broad classification of numbers as even, odd, prime, co-prime, etc.
- applies HCF or LCM in a particular situation
- solves problem involving addition and subtraction of integers.
- uses fractions and decimals in different situations which involve money, length, temperature etc. For example, 7½ metres of cloth. distance between two places is 112.5 km etc.
- solves problems on daily life situations involving addition and subtraction of fractions / decimals
- uses variable with different operations to generalise a given situation. e.g., Perimeter of a rectangle with sides x units and 3 units is 2(x+3) units.
- compares quantities using ratios in different situations. e.g., the ratio of girls to boys in a particular class in 3:2
- uses unitary method in solving various word problems. For example, if the cost of a dozen notebooks is given she finds the cost of 7 notebooks by first finding the cost of 1 notebook
- describes geometrical ideas like line, line segment, open and closed figures, angle, triangle, quadrilateral, circle, etc., with the help of examples in surroundings.
- demonstrates an understanding of angles by identifying examples of angles in the surroundings classifying angles according to their measure estimating the measure of angles using 45°, 90°, and 180° as reference angles

- demonstrates an understanding of line symmetry by identifying symmetrical 2-Dimensional (2-D) shapes which are symmetrical along one or more lines creating symmetrical 2-D shapes
- classifies triangles into different groups/ types on the basis of their angles and sides. For example- scalene, isosceles or equilateral on the basis of sides, etc.
- classifies quadrilaterals into different groups/types on the basis of their sides / angles.

Science

The learner—

- identifies materials and organisms, such as, plant fibres, flowers, on the basis of observable features, i.e., appearance, texture, function, aroma, etc.
- differentiates materials and organisms, such as, fibre and yarn; tap and fibrous roots; electrical conductors and insulators; on the basis of their properties, structure and functions
- classifies materials, organisms and processes based on observable properties, e.g., materials as soluble, insoluble, transparent, translucent and opaque; changes as can be reversed and cannot be reversed; plants as herbs, shrubs, trees, creeper, climbers; components of habitat as biotic and abiotic; motion as rectilinear, circular, periodic etc.
- conducts simple investigations to seek answers to queries, e.g., What are the food nutrients present in animal fodder? Can all physical changes be reversed? Does a freely suspended magnet align in a particular direction?
- conducts simple investigations to seek answers to queries, e.g., What are the food nutrients present in animal fodder? Can all physical changes be reversed? Does a freely suspended magnet align in a particular direction?
- relates processes and phenomenon with causes, e.g., deficiency diseases with diet; adaptations of animals and plants with their habitats; quality of air with pollutants, etc.
- explains processes and phenomenon, e.g., processing of plant fibres; movements in plants and animals; formation of shadows; reflection of light from plane mirror; variations in composition of air; preparation of vermicompost, etc.
- measures physical quantities and expresses in SI units, e.g., length. draws labelled diagrams / flow charts of organisms and processes, e.g., parts of flowers; joints; filtration; water cycle, etc. constructs models using materials from surroundings and explains their working, e.g., pinhole camera, periscope, electric torch, etc.

Social Studies

The learner —

- distinguishes between stars, planets and satellites e.g., Sun, Earth and Moon
- recognises that the earth is a unique celestial body due to existence of life, zones of the earth with special reference to biosphere
- demonstrates day and night; and seasons
- locates directions on the flat surface; and continents and oceans on the world map
- identifies latitudes and longitudes, e.g., poles, equator, tropics, States/UTs of India and other neighbouring countries on globe and the world map
- locates physical features of India such as– mountains, plateaus, plains, rivers, desert, etc. on the map of India
- draws a neighbourhood map showing scale, direction, and features with the help of conventional symbols
- examines critically the superstitions related to eclipses
- identifies different types of sources (archaeological, literary etc.) and describes their use in reconstruction of history of this period.
- locates important historical sites, places on an outline map of India
- recognises distinctive features of early human cultures and explains their growth.
- lists out significant contributions of important kingdoms, dynasties with examples viz., Ashokan inscriptions, Gupta coins, Ratha temples by Pallavas etc.
- explains broad developments during the ancient period, e.g., hunting–gathering stage, the beginning of agriculture, the first cities on the Indus etc. and relates the developments occurring in one place with another.
- describes issues, events, personalities mentioned in literary works of the time.
- describes the implications of India's contacts with regions outside India in the fields of religion, art, architecture, etc. outlines India's significant contributions in culture and science viz. astronomy, medicine, mathematics, and knowledge of metals, etc.
- synthesises information related to various historical developments
- analyses basic ideas and values of various religions and systems of thought during ancient period
- describes various forms of human diversity around her/him.

Telugu

వివరం మాట్లాడడం

- చదివిన విషయాల గురించి అలోచించి మొదలైన అవగాహన కొరకు ప్రశ్నలు అడుగుతారు
- ఏదేని రచనను చదివినప్పుడు అందులో రచయిత అంతర్దేశంగా తెలిపిన భావాలను గ్రహించ గలరు. తమ జీవితానుభవాల సందర్భాలలో ఆ రచయిత తెలిపిన భావాలను అమోచించడం వ్యతిరేకించడం చేస్తూ భావాలను వ్యక్తపరచగలరు.
- ఏదేని చిత్రమును లేదా దృశ్యమును చూసినప్పుడు కలిగిన అనుభూతులను తన స్వంతంగా మౌఖిక/ సాంకేతికభాషలలో వ్యక్తపరచగలరు.
- వివిధ సన్నుతిమైన అంశాల విషయంలో (ఉదా: జాతిమత, కుల, వర్గవింగ వివక్షలు, అచార వ్యవహారాలు) తన తర్ఫీదును మౌఖికంగా వ్యక్తపరచగలుగుతారు.
- ఉపన్యాసాలు, వక్తృత్వాలు, వార్తలు విని అర్థం చేసుకొని ప్రతిస్పందిస్తారు.
- వివిధరకాల సాహిత్య ప్రక్రియలలో భేదాలు గుర్తించి అవగాహనతో అభిప్రాయాలు వ్యక్తీకరిస్తారు.

చదవడం

- వివిధ రకాల రచనలను చదివి జట్లలో చర్చిస్తారు.
- స్థూలంగా చదివిన పాఠ్యాంశాలలోని సూక్ష్మ విషయాలను అర్థం చేసుకోగలుగుతారు.
- ఏదేని పాఠ్యాంశాన్ని సూక్ష్మంగా పరిశీలించి అర్థమవుతున్నదని దానిలోని ప్రత్యేక అంశాలను తీర్చిదిద్దగలుగుతారు.
- వివిధ సాహిత్యక, ప్రాకృతిక అంశాలపై, సంఘటనల పై తమ తర్ఫీదు ప్రతిస్పందించు మాట్లాడుతారు. (ఉదా: "పర్వ ఋతువులో నేల సస్యకృమలంగా మారడం" అనే విషయం పై చర్చ)
- వివిధ సందర్భాలలో వ్యక్తులు ఉపయోగించే పదాలను విన్న విషయాలను తమదైన శైలిలో వ్రాయగలరు. (ఉదా: తమ వీధిలోని వివిధ వ్యక్తుల మధ్య సంభాషణలు మొ.)
- చదివిన విషయాలపై తమ భావాలను ప్రకటిస్తూ మొదలైన భాగస్వామి కోసం ప్రశ్నలు అడుగడం, చర్చించడం చేయగలరు.

ప్రాయం

- లేదా భాషలోని వివిధ రకాల పదాల సామాగ్రిని (వార్తాపత్రికలు, కథలు, విషయ విశ్లేషణలు, ఇంటర్వ్యూ లేని వ్యక్తిగత...మొ.) అర్థం చేసుకుంటూ చదివి వాటిలో తమకు సచ్చిన్/సచ్చిన్ అంశాలపై సమీక్షించగలరు.
- తమ స్వీయసంభాషలను తమదైన భాషాశైలిలో వ్రాయగలరు.
- పాఠ్యక, చిత్రక, వ్యవసాయం, వృత్తం వంటి వివిధ కళాకారాలకు సంబంధించిన విషయాల వివరణ.
- వివిధ సందర్భాలలో ఇతరుల ద్వారా ప్రయోగించబడే పదాలను విన్న విషయాలను తమదైన శైలిలో వ్రాయగలరు. (వివరం, మాట్లాడడం). ఉదా: తమ వీధిలోని వివిధ వ్యక్తుల మధ్య సంభాషణలు మొనవి

చదవడం

- ఒక పాఠ్యాంశాన్ని చదివేటప్పుడు దాన్ని అర్థంచేసుకునేందుకు, అవసరమైతే అన్ని తోటి విద్యార్థుల, లేదా తమ ఉపాధ్యాయుల సహాయము తీసుకుంటారు. సందర్భానుసారంగా పదకోశము/ మాన చిత్రము / అంతర్జాలము లేదా ఇతర వనరులను సహాయము కూడా తీసుకుంటారు.
- విభిన్నాంశాలు, విషయాలను వ్రాసేటప్పుడు తగిన పదాలను, వాక్యాలను, జాతీయాలను, సామెతలను, విధాన చిహ్నాలను మరియు వ్యాకరణాంశాలను కాలం, క్రియావిశేషాలను, లింగపదములను, పదయుగములు (అంశపదాలు) మొనవి సందర్భానుసారంగా వ్రాయగలరు.

సృజనాత్మకత

- కథలు, కవితలు చదివి, వివిధ రకాల లేఖన పద్ధతులకు శైలిని గుర్తిస్తారు. ఉదా: - భావాత్మక, కథ, వర్ణనాత్మక, ప్రకృతి చిత్రీకరణ మొనవి.
- గోడపత్రికలు / పత్రికలు మొదలైన సామాగ్రి కొరకు రచనల సహాయ వస్తువుగా ఉపయోగించగలరు.
- ప్రాంత, వాతావరణ సందర్భాలుగా వ్యవహరిస్తారు.
- గోడపత్రికలు, కథలు, పాదించడం చేస్తారు. లేఖలు దరఖాస్తులు రాయగలుగుతారు.

ప్రశంస

- తమ ప్రాంతంలో ఉన్న జానపద గీతాల కథలను గురించి చర్చించగలరు. ప్రశంసించగలరు
- వివిధ పదాల సామాగ్రిలో ఉపయోగించిన పదాలను జాతీయాలను లేకోత్తులను, ఛలోత్తులను అర్థం చేసుకుంటూ వాటిని ప్రశంసించుతారు.
- కాలికలు, ప్రత్యేకఅవసరాల విధులు తమతో సహజమైన గుర్తించి వాక్య ప్రశంసించగలుగుతారు.
- ఇతర భాషలు, మాతలు, సంస్కృతులను వర్ణనగా అర్థం చేసుకొని మంచిని గ్రహిస్తారు. గౌరవిస్తారు. ప్రశంసించగలుగుతారు.

భాషను గురించి తెలుసుకుంటూ

- భాషలోని సూక్ష్మాంశాల అర్థమవుతుంది, భాషావ్యవస్థ, శైలి అర్థమవుతుంది (క్రొత్త పదాలను ప్రయోగిస్తారు. (ఉదా:-ఏదేని కవితలో ఉపయోగించిన ప్రత్యేక పదాలు/సహజాలు, పదబంధాలు), (రచనలో, వ్రాయడం) కనకపు సహజమును తమకు..... అన్నమిమిన్న, శరభశీర్షం... మొనవి
- విభిన్నాంశాలు, విషయాలను వ్రాసేటప్పుడు తగిన పదాలను, వాక్యాలను,

Hindi

सीखने की संशक्ति

1. अर्थ ग्राह्यता-प्रतिक्रिया

- वचन :
 - सुनी सामग्री (कहानी, कविता आदि) के बारे में बातचीत करते हैं, प्रश्न पूछते हैं।
 - विषय उद्देश्यों के लिए अपनी भाषा अथवा, और स्कूल की भाषा का इस्तेमाल करते हुए बातचीत करते हैं।
 - कही जा रही बात, कहानी, कविता आदि को ध्यान से सुनकर, अपनी भाषा में बताते और सुनाते हैं।
 - अपनी निजी जिंदगी और परिवेश पर आधारित अनुभवों को सुनाना या रही सामग्री, जैसे - कविता, कहानी, पोस्टर, विज्ञापन आदि सी जोड़ते हुए, बातचीत में शामिल करते हैं।
 - अपने स्तर और पसंद के अनुसार कहानी कविता, चित्र, पोस्टर आदि को आनंद के साथ पढ़कर अपनी प्रतिक्रिया व्यक्त करते हैं, प्रश्न पूछते हैं।
 - परिचित या अपरिचित लिखित सामग्री में रुचि दिखाते हैं और अर्थ की खोज में विविध प्रकार की युक्तियों का इस्तेमाल करते हैं।
 - स्कूल के बाहर और भीतर (पुस्तक को भ्रम, पुस्तकालय से) अपनी पसंद की किताबों को खर्च चुनकर पढ़ने का प्रयास करते हैं।
 - तर्ह-तर्ह की रचनाओं, सामग्री को समझकर पढ़ने के बाद उस पर आधारित प्रश्न पूछते हैं। अपनी राय देते हैं।
 - अलग-अलग तरह की रचनाओं में आए गए शब्दों को संदर्भ में समझकर उनका अर्थ ग्रहण करते हैं।
- 2. अभिव्यक्ति - सृजनात्मकता (लिखना- सृजनात्मक, अभिव्यक्ति)
 - अपनी कल्पना से कहानी, कविता आदि कहते/सुनाते/ आगे बढ़ाते हैं।
 - सुनी हुई और अपने मन की बातों को अपने तरीके से और तर्ह-तर्ह के चित्रों, शब्दों, वाक्यों द्वारा (लिखित) अभिव्यक्त करते हैं।

- अपनी निजी जिंदगी और परिवेश पर आधारित अनुभवों को अपने लेखन में शामिल करते हैं।
- विभिन्न उद्देश्यों के लिए लिखते हुए, अपने लेखन में शब्दों के चुनाव, वाक्य संरचना और लेखन के स्वरूप (जैसे-दोस्त की पत्र लिखना) का लेकर लिखते हैं।
- विभिन्न उद्देश्यों के लिए लिखते हुए अपने लेखन में विराम चिह्नों का सचेत इस्तेमाल करते हैं।
- पढी रचनाओं की विषय वस्तु, घटनाओं, चित्रों, पात्रों, शीर्षक आदि के बारे में बातचीत करते हैं। अपनी राय देते हैं।
- अलग-अलग तरह की रचनाओं में आये गए शब्दों के संदर्भ समझकर उनका लेखन में इस्तेमाल करते हैं।
- पात्रों के मनोभावों तथा विचारों को व्यक्त करने के लिए विभिन्न भाषा शैलियों का उपयोग करते हैं।
- परिचित शब्दों के वर्णों का उपयोग करके नये शब्द बना सकते हैं।
- पाठ्य पुस्तक के बालगीतों को लय के साथ गाते हैं।
- इनके अतिरिक्त कोई तीन हिंदी गीत गा सकते हैं।

- भाषा की बात
- सुदृढ़ (लिखा या छपा हुआ) में मौजूद अक्षर, शब्द और वाक्य की इकाइयों की अवधारणा करते हैं।
- नये शब्दों के प्रति जिज्ञासा व्यक्त करते हैं और उनके अर्थ समझने के लिए शब्द कोश का प्रयोग करते हैं।
- अलग-अलग तरह की रचनाओं में आये नये शब्दों को संदर्भ के अनुसार समझकर उनका अर्थ ग्रहण करते हैं।
- अलग-अलग तरह की रचनाओं में आये नये शब्दों का संदर्भ के अनुसार समझकर उनका अर्थ सुनिश्चित करते हैं।
- भाषा की वारीकियों जैसे शब्दों की पुनरावृत्ति सर्वनाम, विशेषण, लिंग, वचन आदि के प्रति सचेत रहते हुए लिखते हैं।
- किसी पाठ्यवस्तु की वारीकी से जाँच करते हुए उसमें किसी विशेष बिंदु को खोजते हैं, अनुमान लगाते हैं, निष्कर्ष निकालते हैं।
- समानार्थी और विलोमार्थी शब्दों का चयन करेंगे, उनका उचित प्रयोग करते हैं।
- पाठ्य पुस्तक में दिये गए भाषा खेलों के द्वारा शब्द भंडार का विकास करते हैं।

English

- The learner—
 - answers questions orally and in writing on a variety of texts
 - reads aloud stories and recites poems with appropriate pause, intonation and pronunciation
 - participates in different activities in English such as role play, poetry recitation, skit, drama, debate, speech, elocution, declamation, quiz, etc., organised by school and other such organisations
 - engages in conversations in English with family, friends, and people from different professions such as shopkeeper, salesperson etc.using appropriate vocabulary
 - responds to different kinds of instructions, requests, directions in varied contexts viz. school, bank, railway station
 - speaks about excerpts, dialogues, skits, short films, news and debate on TV and radio, audio-video programmes on suggested websites
 - asks and responds to questions based on texts (from books or other resources) and out of curiosity
 - reads textual/non-textual materials in English/Braille with comprehension
 - identifies details, characters, main idea and sequence of ideas and events in textual / non-textual material
 - thinks critically, compares and contrasts characters, events, ideas, themes and relates them to life
 - reads to seek information in print / online, notice board, signboards in public places, newspaper, hoardings etc.
 - takes notes while teacher teaches /from books / from online materials.
 - infers the meaning of unfamiliar words by reading them in context
 - refers dictionary, thesaurus and encyclopedia to find meanings / spelling of words while reading and writing reads a variety of texts for pleasure e.g. adventure stories and science fiction, fairy tales, biography, autobiography, travelogue etc. (extensive reading)
 - uses appropriate grammatical forms in communication (e.g. noun, pronoun, verb, determiners, time and tense, passivisation, adjective, adverb, etc)
 - organises sentences coherently in English / in Braille with the help of verbal and visual clues and with a sense of audience

Mathematics

- The learner—
 - multiplies/divides two integers
 - interprets the division and multiplication of fractions.
 - for example interprets as of . Also is interpreted as how many make ?
 - uses algorithms to multiply and divide fractions/decimals.
 - solves problems related to daily life situations involving rational numbers
 - uses exponential form of numbers to simplify problems involving multiplication and division of large numbers.
 - represents daily life situations in the form of a simple equation and solves it
 - adds/subtracts algebraic expressions
 - distinguishes quantities that are in proportion. For example, tells that 15, 45, 40, 120 are in proportion as is the same as
 - solves problems related to conversion of percentage to fraction and decimal and vice versa
 - calculates profit/loss percent and rate percent in simple interest
 - classifies pairs of angles based on their properties as linear, supplementary, complementary, adjacent and vertically opposite and finds value of the one when the

- other is given.
- verifies the properties of various pairs of angles formed when a transversal cuts two lines
- finds unknown angle of a triangle when its two angles are known
- explains congruency of triangles on the basis of the information given about them like (SSS, SAS, ASA, RHS)
- using ruler and a pair of compasses constructs, a line parallel to a given line from a point outside it and triangles finds out approximate area of closed shapes by using unit square grid/ graph sheet
- calculates areas of the regions enclosed in a rectangle and a square
- finds various representative values for simple data from her/his daily life contexts like mean, median and mode
- recognises variability in real life situation such as, variations in the height of students in her class and uncertainty in happening of events like throwing a coin

Science

- The learner —
 - identifies materials and organisms, such as, animal fibres; types of teeth; mirrors and lenses, on the basis of observable features, i.e., appearance, texture, functions, etc.
 - differentiates materials and organisms such as, digestion in different organisms; unisexual and bisexual flowers; conductors and insulators of heat; acidic, basic and neutral substances; images formed by mirrors and lenses, etc., on the basis of their properties, structure and function
 - classifies materials and organisms based on properties/characteristics, e.g., plant and animal fibres; physical and chemical changes
 - conducts simple investigations to seek answers to queries, e.g., Can extract of coloured flowers be used as acid-base indicator? Do leaves other than green also carry out photosynthesis? Is white light composed of many colours?
 - relates processes and phenomena with causes, e.g., wind speed with air pressure; crops grown with types of soil; depletion of water table with human activities, etc.
 - explains processes and phenomena, e.g., processing of animal fibres; modes of transfer of heat; organs and systems in human and plants; heating and magnetic effects of electric current, etc.
 - writes word equation for chemical reactions, e.g., acid-base reactions; corrosion; photosynthesis; respiration, etc.
 - measures and calculates e.g., temperature; pulse rate; speed of moving objects; time period of a simple pendulum, etc.
 - draws labelled diagrams/ flow charts e.g., organ systems in human and plants; electric circuits; experimental set ups; life cycle of silk moth, etc.
 - plots and interprets graphs e.g., distance-time graph constructs models using materials from surroundings and explains their working, e.g., stethoscope; anemometer; electromagnets; Newton's colour disc, etc.
 - discusses and appreciates stories of scientific discoveries
 - applies learning of scientific concepts in day-to-day life, e.g., dealing with acidity; testing and treating soil; taking measures to prevent corrosion; cultivation by vegetative propagation; connecting two or more electric cells in proper order in devices; taking measures during and after disasters; suggesting methods for treatment of polluted water for reuse, etc.

Social Studies

- The learner —
 - identifies major layers of the earth's interior, rock types, layers of the atmosphere in a diagram.
 - locates distribution and extent of different climatic regions on the world map or globe.
 - explains preventive actions to be undertaken in the event of disasters, e.g., earthquake, floods, droughts.
 - describes formation of landforms due to various factors.
 - explains composition and structure of the atmosphere.
 - describes different components of the environment and the interrelationship between them.
 - analyses factors contributing to pollution in their surroundings and lists measures to prevent it.
 - reasons and factors leading to diversity in flora and fauna, e.g., climate, landforms, etc.
 - reflects on the factors leading to disasters and calamities.
 - shows sensitivity to the need for conservation of natural resources— air, water, energy, flora and fauna
 - draws interrelationship between climatic regions and life of people living in different climatic regions of the world, including India
 - analyses factors that impact development of specific regions
 - provides examples of sources used to study various periods in history
 - relates key historical developments during medieval period occurring in one place with another.
 - explains the relationship between livelihood patterns and the geographical condition of the area inhabited, e.g., tribes, nomadic pastoralists and banjaras.
 - analyses socio-political and economic changes during medieval period analyses administrative measures and strategies for military control adopted by different kingdoms, e.g., the Khaljis, and Tughluqs, Mughals, etc.
 - draws comparisons between policies of different rulers
 - describes distinctive developments in style and technology used for construction of temples, tombs and mosques with examples.

Telugu

వివరం, మాట్లాడడం

- విని, చదివి తెలుసుకున్న రచనలు, సంఘటనలు మరియు అంశాలపై చర్చలను కొనసాగించగలుగుతారు. (కథను పూర్తిచేయటం వంటివి)
- వివిధ సందర్భాలలో ఇతరులను మాట్లాడే మూలను సంభాషణలకు విని తమ స్వంత మూలను సంభాషణలలో ఆయాపదాలను వాక్యాలను ఉపయోగిస్తూ మాట్లాడగలరు. రాయగలరు.
- వివిధ సందర్భాలలో ఇతరులకే చెప్పబడిన విషయాలను తమకేలిలో చెప్పగలరు (ఉదా: అందరినీ పట్టికీ అరిచిన యాత్రాచర్చన)
- తన పరిస్థితులకి చెందిన జానపద గేయాలు, కథల గురించి తెలుసుకుని చర్చించగలరు.
- విన్న, చదివిన విషయాలు ఉదా: ప్రాంతీయ, సామాజిక సంఘటనలు, కార్యక్రమాలు మరియు వాటి విషయాలను గురించి తదబాల లేకుండా మాట్లాడతారు, ప్రశ్నిస్తారు.
- రకరకాల ద్రవ్యాలను (ఉదా: వర్షం, గాలి, రైలు, బస్సు, విమానం మొదలైనవి) వివరించి, ఏదేని పదార్థపు రుచిని వాసనని అనుభవించి దానిని తన స్వంతంగా మౌఖిక, సాంకేతిక భాషలలో ప్రయోగించగలరు. తమకు తెలియని విషయాలను కట్టుబాట్లు ఆచారవ్యవహారాలకు సంబంధించిన పరిస్థితులను గురించి మాట్లాడగలరుగలరు.

వ్యవహారం

- బోధనా భాషలోని వివిధ రచనలను చదవగలరుగలరు.
- పైపైని లేదా స్వంతంగా చదివిన పాఠాలలోని మూల భావనలను అర్థంచేసుకోగలరు.
- ఏదేని పాఠ్యాంశమును సూక్ష్మంగా పరిశీలించి దానిలోని ముఖ్యాంశము లేదా ప్రత్యేకతలను అంచనా వేయగలరు.
- వివిధ సాహితీ ప్రక్రియలలో రాయబడిన (కథలు, నాటకాలు, నాటికలు, లేఖలు) సాహిత్యాన్ని లయబద్ధంగా పాఠానుసరణంగా స్వరమును ఎంచుకుని, తగినట్లు చదవగలరు.

రచన

- రేడియో, టీ.వి., ఇంటర్నెట్, సినిమాలలో తాము చూచి, విని తెలుసుకున్న విషయాలను తమ స్వంత మూలలో రాస్తారు. తమకు నచ్చిన / నచ్చని అంశాలపై వ్యాఖ్యలుచేయగలరు.
- వివిధ సందర్భాలలో ఇతరుల మాట్లాడే మూలను సంభాషణలను విని తమస్వంతమూలలో సంభాషణలలో ఆయా పదాలను వాక్యాలను ఉపయోగిస్తూ మాట్లాడగలరు. రాయగలరు.
- తాము అర్థం చేసుకున్న విషయాలను, తెలిసిన విషయాలను స్వచ్ఛంగా లిఖిత రూపంలో ప్రాయోగించగలరు.

వ్యవహారం

- వివిధ సందర్భాలలో సమయానుసారంగా జాతీయాల, లోకీకృతులు, పారిభాషిక పదాలను ఉపయోగిస్తూ రాయగలరు.
- కొత్త పదాలు, వాక్యరూపాల పట్ల ఆసక్తి వ్యక్తంచేస్తారు. వాటిని అర్థంచేసుకోవడానికి పదకోశాలను ఉపయోగిస్తారు.

అవగాహన

- వివిధ సందర్భాలకు తగినట్లుగా వేర్వేరు విరామచిహ్నాలు ఉపయోగిస్తూ రాయగలరు.
- వ్యాకరణాంశాల పట్ల అవగాహనను పెంచుకుంటారు. (భాషాభివృద్ధి, విభక్తులు, సంధులు, సమాసాలు మొ.)

సృజనాత్మకత

- ఓపికగా ప్రవేశాలలో (బస్సులను, వీధికుళాలు, జానపద, పాటలను దగ్గర మొదలగునవి) ఇతరులనుండి విన్న విషయాలను, పరిశీలించిన సందర్భాలను గురించి ప్రాయగలరు.
- బోధనా భాషలోని వివిధ రకాలైన పదాల సామగ్రిని (పాఠ్యాంశాలను, విభక్తులు, కథలు, విషయ విశ్లేషణలు, ఇంటర్వ్యూలో పట్టిక చేయబడిన అంశాలు మొదలైనవి) అర్థం చేసుకుంటూ తమ నచ్చిన, నచ్చని అంశాలపై వ్యాఖ్యలు చేయగలరుగలరు.
- విషయాన్ని వివిధ భాషా ప్రక్రియలలోనికి మార్చగలరుగలరు. పరస్పరాంతంగా ప్రాయదం, సంభాషణలు, నాటికీకరణ చేయడం మొ.

ప్రశంస

- భాషలోని ప్రయోగాలు సూక్ష్మాంశాలను, భాషా నిర్మాణాలను, శైలిని గమనిస్తూ దానిని ప్రశంసించగలరు. (ఉదా: కవిత్వంలో లయ, ప్రాసల గురించి, ఛందస్సు గురించి, కథలు, నాటికలలోని జాతీయాల, ఛలీకృతులు, లోకీకృతుల గురించి)
- పాఠ్యక, చిత్రక, వ్యవసాయం, స్వచ్ఛందంలో వివిధ కళాకారిణులకు సంబంధించిన విషయాల వివరణలో వాటి సాంకేతిక పదాల, వాక్యాలపట్ల జ్ఞానాన్ని వ్యక్తపరుస్తూవాటిని ప్రశంసించగలరు.

Hindi

सीखने की संभावित

1. अर्थ ग्राह्यता-प्रतिक्रिया

वाक्य :

- सुची अथवा पढ़ी रचनाओं (हास्य, साहित्यिक, सामाजिक आदि विषयों पर आधारित कहानी, कविता आदि) की विषय वस्तु, घटनाओं, चित्रों और पात्रों, शीर्षक आदि के बारे में बात करते हैं, पुराने पृष्ठों हैं और वर्क देते निष्कर्ष निकालते हैं।
- अपने आस पास घटनेवाली विविध घटनाओं की वारीकियों पर ध्यान देते हुए, उन पर मौखिक रूप से अपनी प्रतिक्रिया व्यक्त करते हैं।
- अपनी पाठ्य पुस्तक से इतर सामग्री को समझते हुए पढ़ते और उसके बारे में बताते हैं।
- सुची या पढ़ी रचनाओं की विषय घटनाओं, चित्रों, पात्रों और शीर्षक आदि के बारे में बातचीत करते हैं/ देते हैं निष्कर्ष निकालते हैं।
- विविध प्रकार की सामग्री (बाल पत्रिका, अखबार के शीर्षक) में आये प्राकृतिक, सामाजिक एवं अर्थ संबेदनशील चिंतुओं को समझते और उनपर चर्चा करते हैं।
- छोटी-छोटी कहानियाँ पढ़कर और सुनकर उनमें निहित संदेश व्यक्त करते हैं।
- सरल कविताओं को पढ़कर उसकी सौंदर्यबुद्धि प्राप्त करते हैं।

2. अभिव्यक्ति-सृजनात्मकता

(लिखना - सृजनात्मक अभिव्यक्ति) ERT

- पढ़ी हुई सामग्री और निजी अनुभवों को जोड़ते हुए, उनसे उभरी संवेदनाओं और विचारों की (मौखिक/लिखित) अभिव्यक्ति करते हैं।
- भाषा की वारीकियों पर ध्यान देते हैं, अपनी भाषा गढ़ते हैं और उसे अपने में शामिल करते हैं।
- खेच्छा से या शिक्षक द्वारा तय गतिविधि के अंतर्गत लेखन की प्रक्रिया समझकर अपने लेखन को जींचते हैं। लेखन के उद्देश्य और पाठक के अनुलेखन में बदलाव करते हैं।
- अपने आस-पास घटनेवाली विभिन्न घटनाओं की वारिकियों पर ध्यान देते उन पर लिखित रूप से अपनी प्रतिक्रिया व्यक्त करते हैं।
- अपनी कल्पना से कहानी, कविता पत्र आदि लिखते हैं। कविता, कहानी को आगे बढ़ाते हुए लिखते हैं। SCERT
- पात्रों के मनोभावों को व विचारों को व्यक्त करने, विभिन्न भाषा शैलियों को विकसित करते हैं।
- विभिन्न प्रकार के पत्र पढ़कर उसी पत्र का प्रारूप बना सकते हैं।
- पाठशाला के क्रियाकलापों और उत्सवों से संबंधित प्रतिवेदन तैयार करते हैं।
- पाठ्य पुस्तक की कविताओं को लय के साथ गाते हैं।
- इनके अतिरिक्त कोई तीन (देशभक्ति, लोकगीत, और मधुर के गीत) गा सकते हैं और व्याख्या कर सकते हैं।

- नये शब्दों के प्रति जिज्ञासा व्यक्त करते हैं और उनके अर्थ समझने के लिए शब्द कोश का प्रयोग करते हैं। .. VI class
- तरह-तरह की कहानियों, कविताओं और रचनाओं की भाषा की वारीकियों (जैसे - शब्दों की पुनरावृत्ति, संज्ञा, सर्वनाम, विभिन्न विराम चिह्नों का प्रयोग आदि) की पहचान और प्रयोग करते हैं।
- अलग-अलग तरह की रचनाओं में आए नये शब्दों को संदर्भ के अनुसार समझकर उनका अर्थ ग्रहण करते हैं। .. III class
- अलग-अलग की रचनाओं में आए नये शब्दों को संदर्भ के अनुसार समझकर उनका अर्थ ग्रहण करते हैं।
- विभिन्न उद्देश्यों के लिए लिखते हुए अपने लेखन में शब्दों के चुनाव, वाक्य संरचना और लेखन के स्वरूप को लेकर निर्णय लेते हुए लिखते हैं।
- विभिन्न उद्देश्यों के लिए पढ़ी रचनाओं की विषय वस्तु, चित्रों, पात्रों आदि के बारे में बातचीत करते हैं, अपनी राय देते हैं। अपने लेखन में विरामचिह्नों जैसे पूर्ण विराम, अल्प विराम, प्रश्न वाचक का सटीक इस्तेमाल करते हैं।
- भाषा की व्याकरणिक इकाइयों जैसे कारक चिह्न, क्रिया, काल, विलोम आदि की पहचानते हैं और उनके प्रति सचेत रहते हुए लिखते हैं।
- किसी पाठ्यवस्तु की वारीकी से जींच करते हुए उसमें किसी विशेष चिंतु को खोजते हैं, अनुमान लगाते हैं, निष्कर्ष निकालते हैं।I
- 50 तक अंको का परिचय प्राप्त करके उनका उपयोग करते हैं।
- मुहावरों का परिचय प्राप्त करते हैं।
- शब्द / सूची से भिन्न शब्दों को अलग कर सकते हैं।
- क्रिया-विशेषण को वाक्यों में पहचान सकते हैं।

English

The learner –

- responds to instructions and announcements in school and public places viz. railway station, market, airport, cinema hall, and act accordingly.
- introduces guests in English, interviews people by asking questions based on the work they do.
- engages in conversations in English with people from different professions such as bank staff, railway staff, etc. using appropriate vocabulary.
- uses formulae/polite expressions to communicate such as 'May I borrow your book?', 'I would like to differ' etc.
- speaks short prepared speech in morning assembly.
- speaks about objects / events in the class / school environment and outside surroundings.
- participates in grammar games and kinesthetic activities for language learning.
- reads excerpts, dialogues, poems, commentaries of sports and games speeches, news, debates on TV, Radio and expresses opinions about them.
- asks questions in different contexts and situations (e.g. based on the text / beyond the text / out of curiosity / while engaging in conversation using appropriate vocabulary and accurate sentences)
- participates in different events such as role play, poetry recitation, skit, drama, debate, speech, elocution, declamation, quiz, etc., organised by school and other such organizations;
- narrates stories (real or imaginary) and real life experiences in English.
- interprets quotations, sayings and proverbs.
- reads textual/non-textual materials in English/Braille with comprehension.
- identifies details, characters, main idea and sequence of ideas and events while reading.
- reads, compares, contrasts, thinks critically and relates ideas to life.
- infers the meaning of unfamiliar words by reading them in context.
- reads a variety of texts for pleasure e.g. adventure stories and science fiction, fairy tales, also non-fiction articles, narratives, travelogues, biographies, etc. (extensive reading)
- refers dictionary, thesaurus and encyclopedia as reference books for meaning and spelling while reading and writing.
- prepares a write up after seeking information in print / online, notice board, newspaper, etc.
- communicates accurately using appropriate grammatical forms (e.g., clauses, comparison of adjectives, time and tense, active passive voice, reported speech etc.)
- writes a coherent and meaningful paragraph through the process of drafting, revising, editing and finalising.
- writes short paragraphs coherently in English/Braille with a proper beginning, middle and end with appropriate punctuation marks.
- writes answers to textual/non-textual questions after comprehension / inference;
- draws character sketch, attempts extrapolative writing.
- writes email, messages, notice, formal letters, descriptions/ narratives, personal diary, report, short personal/ biographical experiences etc.
- develops a skit (dialogues from a story) and story from dialogues.
- visits a language laboratory.
- writes a Book Review.

Mathematics

The learner –

- generalises properties of addition, subtraction, multiplication and division of rational numbers through patterns
- finds out as many rational numbers as possible between two given rational numbers.
- proves divisibility rules of 2, 3, 4, 5, 6, 9 and 11
- finds squares, cubes and square roots and cube roots of numbers using different methods.
- solves problems with integral exponents.
- solves puzzles and daily life problems using variables.
- multiplies algebraic expressions.
- e.g. expands (2x-5)(3x+7).
- Uses various algebraic identities in solving problems of daily life
- applies the concept of per cent in profit and loss situation in finding discount, VAT and compound interest. e.g., calculates discount per cent when marked price and actual discount are given or finds profit per cent when cost price and profit in a transaction are given.
- Solves problems based on direct and inverse proportions
- Solves problems related to angles of a quadrilateral using angle sum property
- verifies properties of parallelograms and establishes the relationship between them through reasoning.
- represents 3D shapes on a plane surface such as sheet of paper, black board etc.
- verifies Euler's relation through pattern
- constructs different quadrilaterals using compasses and straight edge.
- estimates the area of shapes like trapezium and other polygons by using square grid/ graph sheet and verifies using formulas.
- finds the area of a polygon.
- finds surface area and volume of cuboidal and cylindrical object.
- draws and interprets bar charts and pie charts.
- makes hypotheses on chances of future events on the basis of its earlier occurrences or available data like , after repeated throws of dice and coins.

Physical science & Biology

The learner –

- differentiates materials and organisms, such as, natural and human made fibres; electrical conductors and insulators; plant and animal cells; viviparous and oviparous animals, on the basis of their properties, structure and functions.
- classifies materials and organisms based on properties/ characteristics, e.g., metals and non metals; *kharif* and *rabi* crops; useful and harmful microorganisms; sexual and asexual reproduction; celestial objects; exhaustible and inexhaustible natural resources, etc.
- conducts simple investigations to seek answers to queries, e.g., What are the conditions required for combustion? Why do we add salt and sugar in pickles and *murabbas*? Do liquids exert equal pressure at the same depth?
- relates processes and phenomenon with causes, e.g., smog formation with the presence of pollutants in air; deterioration of monuments with acid rain, etc.
- explains processes and phenomenon, e.g., reproduction in human and animals; production and propagation of sound; chemical effects of electric current; formation of multiple images; structure of flame, etc.
- writes word equation for chemical reactions, e.g., reactions of metals and non-metals with air, water and acids, etc.
- measures angles of incidence and reflection, etc.
- prepares slides of microorganisms; onion peel, human cheek cells, etc., and describes their microscopic features
- draws labelled diagram/ flow charts, e.g., structure of cell, eye, human reproductive organs; experimental set ups, etc.
- constructs models using materials from surroundings and explains their working, e.g., *ektara*, microscope, fire extinguisher, etc.
- applies learning of scientific concepts in day-to- day life, e.g., purifying water; segregating biodegradable and non-biodegradable wastes; increasing crop production using appropriate metals and non-metals for various purposes; increasing/ reducing friction; challenging myths and taboos regarding adolescence, etc.
- discusses and appreciates stories of scientific discoveries
- makes efforts to protect environment, e.g., using resources judiciously; making controlled use of fertilisers and pesticides; suggesting ways to cope with environmental hazards, etc.
- exhibits creativity in designing, planning, making use of available resources, etc.
- exhibits values of honesty, objectivity, cooperation, freedom from fear and prejudices.

Social Studies

The learner –

- classifies different types of industries based on raw materials, size and ownership
- describes major crops, types of farming and agricultural practices in her/his own area/ state
- interprets the world map for uneven distribution of population
- describes causes of forest fire, landslide, industrial disasters and their risk reduction measures
- locates distribution of important minerals, e.g., coal and mineral oil on the world map
- analyses uneven distribution of natural and human made resources on the earth
- justifies judicious use of natural resources such as water, soil, forest, etc. to maintain developments in all areas
- analyses the factors due to which some countries are known for production of major crops, e.g., wheat, rice, cotton, jute, etc., and locates these countries on the world map
- draws interrelationship between types of farming and development in different regions of the world
- draws bar diagram to show population of different countries/India/states distinguishes the 'modern period' from the 'medieval' and the 'ancient' periods through the use of sources, nomenclatures used for various regions of the Indian subcontinent and the broad developments
- explains how the English East India Company became the most dominant power
- explains the differences in the impact of colonial agrarian policies in different regions of the country like the 'indigo rebellion'
- describes the forms of different tribal societies in the 19th century and their relationship with the environment.
- explains the policies of the colonial administration towards the tribal communities
- explains the origin, nature and spread of the revolt of 1857 and the lessons learned from it
- analyses the decline of pre-existing urban centres and handicraft industries and the development of new urban centres and industries in India during the colonial period
- explains the institutionalisation of the new education system in India
- analyses the issues related to caste, women, widow remarriage, child marriage, social reforms and the laws and policies of colonial administration towards these issues
- outlines major developments that occurred during the modern period in the field of arts
- outlines the course of the Indian national movement from the 1870s till Independence
- analyses the significant developments in the process of nation building
- interprets social and political issues in one's own region with reference to the Constitution of India illustrates the Fundamental Rights and the Fundamental Duties with appropriate examples
- applies the knowledge of the Fundamental Rights to find out about their violation, protection and promotion in a given situation (e.g., Child Rights)
- differentiates between State government and Union government
- describes the process of election to the Lok Sabha
- locates one's own constituency on parliamentary constituency map of State/ UT and names local MP
- describes the process of making a law. (e.g., Domestic Violence Act, RTI Act, RTE Act)
- describes the functioning of the judicial system in India by citing some landmark cases
- demonstrates how to file a First Information Report (FIR)
- analyses the causes and consequences of marginalisation faced by disadvantaged sections of one's own region
- identifies the role of Government in providing public facilities such as water, sanitation, road, electricity etc., and recognises their availability
- describes the role of Government in regulating economic activities.

CLASS - 9

Telugu

వినడం, మాట్లాడడం

- వీని, చుట్టి పొరుగునకున్న గ్రామాల, సంఘాలకును మరియు అంతాంతైన చర్చలను కొనసాగించగలరు. (కనీసం పూర్వపక్షం వంటిది)
- వివిధ సందర్భాలలో ఇతరులు మూర్ఖజై మాటలకై మాటలకు సంభాషించుకుని వీని తమ స్వంత మాటలలో సంభాషించేలో ఆయన వలదులు వాక్యాలను తమయెక్కువ మేరకు మార్చగలరు. రాయగలరు.
- వివిధ సందర్భాలలో ఇతరులకే చెప్పబడిన విషయాలను తమకేరై చెప్పగలరు (ఉదా: అందుకైన మృత్యుకే అనిపించి యుద్ధాచర్యం)
- తన వినవలసికే చెందిన అనామక గేయాల, కథల గురించి తెలుసుకుని వర్ణించగలరు.
- విన్న, చూసిన విషయాలను ఉదా: ప్రాంతీయ, సామాజిక సంఘటనలు, కార్మికమాల మరియు మాట వీటివిధానాలను గురించి తెలుసుకుని తేలికగా తేలికగా తెలుసుకుని, ప్రస్తావించగలరు.
- రచకకా దురులను (ఉదా: పర్వం, గాలి, రేపు, బియ్యం) విమర్శించు మొదటిది విననం, విషయ మార్పాచర్య వీని వానాని అనుసరించి దానిని తన స్వంతంగా పూర్తికే, సాంకేతిక భావలలో ప్రయోగించగలరు. తమకు తెలుసుగలిగి వీటిన్న భావన, కట్టుబాటు అందుకైనవలెనా అనుసరించు మార్పాచర్యాలను గురించి మార్చగలరు.

చదవడం

- బోధనా భాషలోని వివిధ రచనలను చదవగలుగుతారు.
- ప్రైవేటు లేదా స్కూలుగా చదివిన పాఠశాలలోని మూల భాషలను అర్థంచేసుకోగలరు.
- విదేహి పాఠశాలమును సూక్ష్మంగా పరిశీలించి దానిలోని ముఖ్యాంశాలను లేదా ప్రత్యేకతలను అంచనా వేయగలరు.
- విదేశానికి ప్రత్యేకంగా రావలసిన (కర్తలు, నాటకాలు, నాదీకలు, తేల్పులు) సాహిత్యాలబద్ధంగా పాఠశాలగుణంగా సరసమును ఎంచుతూ, తగినా చదవగలరు.

రాయడం

- రేడియో, టి.వి., ఇంటర్నెట్, సినిమాలో తాము చూచి, విని తెలుసుకున్న విషయాలను తమ నుంచి వేరేవారిలో రాస్తారు. తమకు వచ్చిన / నన్ను తండ్రి అనిపించే వ్యాఖ్యలు చేయగలరు.
- వినిపించినవిలో ఇతరులకు వ్యాఖ్య చేయాలను నంధావ్యయం నా విషయంనువారిలో నంధావ్యయం ఆయన వారిని వ్యాఖ్యలు ఉపయోగించు చూడగలరు. రాయగలరు.
- తాము అర్థం చేసుకున్న విషయాలను, తెలిసిన విషయాలను స్పష్టంగా లిఖిత రూపంలో వ్రాయగలరుతారు.

పదజాలం

- వివిధ సందర్భాలలో సమయానుసారంగా జాతీయాలు, లోకోక్తులు, పారిభాషిక వదాలను ఉపయోగిస్తూ రాయగలరు.
- కొత్త వదాలు, వాక్యప్రయోగ వట్ల ఆసక్తి వ్యక్తంచేస్తారు. వాటిని అర్థంచేసుకోవడం పదకోశాలను ఉపయోగిస్తారు.

ब्राह्मण्डसंहिता

- వివిధ సందర్భాలకు తగినట్లుగా వేర్వేరు విరామవిస్తూలు ఉపయోగిస్తూ రాయగలరు.
- వ్యాకరణాంశాల వల్ల అవగాహనను పెంచుకుంటారు. (భాషాగాలు, విభక్తులు, సందర్భాలు, సమాసాలు మొ॥)

సూక్ష్మనాథుః

- జనాభా గుర్తింపు (జనగణన, పేరిటకరణ, భావిపేరు, పాలించే వ్యక్తి మొదలగునవి)
- భారతదేశంలోని వివిధ విభాగాలను, పేరిటకరణను, నగరపాలక సంస్థలను గురించి ప్రాధుర్యము
- భోధనా భాషలోని వివిధ రకాలైన వరస సామగ్రిని (వాచకపత్రికలు, పత్రికలు, కథలు, విషయ సమీక్షలు, పుస్తకాలు) పట్టిక చేయడం అంతామ ముద్రణం) అర్థం చేసుకుంటూ తమ సచ్చిన, సచ్చినవి అంతామలను వాడుకలోకి తెచ్చుకుంటారు
- వివిధభాషల వివిధ భాషా ప్రయోగంలోనికీ మార్గరూపకరణ, పట్టనాత్మకంగా ప్రాధుర్యము
- వివిధభాషల, నాటకరీతిని చేయడం ముం

ప్రశంస

- భాషలోని ప్రయోగాలు సూక్ష్మాంశాలను, భాషా నిర్మాణాలను, శైలిని గమనిస్తూ దానిని విశ్లేషించినచోల, (ఉదా: కవితలోని లయ, ప్రాసను గురించి, పదపూర్వు గురించి, కథలు, నాటికల్లోని జానపదాలను, సీతాదాసు, లోకేశ్వరుని గురించి)
- హాస్యక, చిత్రకళ, పుష్పహారం, స్వర్ణహరితి వివిధ కళాపాఠాలకు సంబంధించిన విషయాల వివరణలో వాడే సాంకేతిక పదాల, వాక్యాల్పూర్ణ జ్ఞానాను పక్తవ్యున్న వాటిని వివరించినచోల,

Hindi

सीखने के प्रतिफल

1. **अर्थ ग्राह्यता-प्रतिक्रिया विधायी**
 - सामाजिक मुद्दों (लोगों) मनाना, प्रकृति-पर्यावरण संरक्षण, वृक्षारोपण, क्रय-विक्रय आदि पर कार्यक्रम सुनकर/देखकर अपनी राय व्यक्त करते हैं।
 - समाचार, रेडियो और टेलीविजन पर प्रसारित होनेवाले खेल, फिल्म विज्ञापन, संगीत जैसे विभिन्न कार्यक्रमों को देखते, सुनते और पढ़ते हैं।
 - अपने आडोस-पड़ोस लोगों या स्कूल साथियों की आवश्यकताओं को कह और लिख पाते हैं।
 - पाठ्य पुस्तक के अतिरिक्त नयी रचनाओं के बारे में जानने / समझने को उत्सुक होते हैं। उन्हें पढ़ते हैं।
 - अपनी पसंद की अथवा किसी सुनी हुई रचना को पुस्तकालय या अन्य स्थान से ढूँढकर पढ़ने की कोशिश करते हैं।
2. **अभिव्यक्ति-सुचनात्मकता - लेखन - सुचनात्मक अभिव्यक्ति**

- देखी-सुनी सुनी-समझी पाटी और लिखी स्तुताओं पर साष्ट

- लिखित अभिव्यक्ति की कोशिश करते हैं।
- अपने अनुभवों और विचारों को लिखने की प्रवृत्ति रखते हैं जैसे - घर में मनाये गए त्यौहार, विहार यात्रा का वर्णन आदि।
 - किसी चीज, वस्तु को गढ़ी कहानी कविता आदि को आगे बढ़ाते हुए लिखने की कोशिश करते हैं।
 - सामाजिक मुद्दों पर ध्यान देते हुए पत्र और निबंध लिखन लिख पाते हैं।
 - पाठ्य पुस्तकों में शामिल रचनाओं के साथ-साथ अन्य रचनाओं को पढ़ते-लिखते हैं, अभिनय व गाने पढ़ने करके की कोशिश करते हैं।
 - भाषा साहित्य की विविध विधाओं से परिचित होते हैं।
 - पत्र-लेखन, निबंध लेखन आदि को स्वतंत्र ढंग से लिखने की कोशिश करते हैं।
 - संगीत, फिल्म, विज्ञान खेल आदि की भाषा पर ध्यान देते हैं।
 - दूसरों कवारा कही जा रही बातों को धैर्य से सुनकर उन्हें समझते हुए अपनी राय व्यक्त कर सकते हैं।
- 3. भाषा की बात**

- भाषा की बारी

- मौलिकता आदि।
- विधायी अपनी भाषाओं की संरचना से दीदी की समानता और अंतर को समझते हैं।
 - नये शब्दों के प्रति जिज्ञासा व्यक्त करते हैं और उनके अर्थ समझने के लिए शब्द कोश का उपयोग करते हैं।
 - चिन्तना उद्देश्यों के लिए लिखित गूगल अपने लेखन में शब्दों के चुनाव, वाक्य संरचना और लेखन के स्वरण को लेकर निर्णय लेते हुए लिखते हैं।
 - भाषा / व्याकरण की वारिकीयों (जैसे - विकारी / अविकारी शिद, धराम विद्वन, काल, उपसर्ग) / प्रत्यय आदि) की पहचान और प्रयोग करते हैं।
 - पर्याय, विलोम, लिंग, वचन आदि के प्रति सबसे रहते हुए लिखते हैं।
 - 100 तक की पा परिचय प्राप्त करके उनका प्रयोग करते हैं।
 - मुहावरों का परिचय प्राप्त करते हैं।
 - व्याकरण युक्त सुध वक्त्यों का निर्माण करना की कोशिश करते हैं।

English

The learner —

- listens to announcements, instructions, read aloud texts, audio and videos for information, gist and details; responds by answering questions accordingly.
- listens to and discusses literary/nonliterary inputs in varied contexts to infer, interpret and appreciate.
- communicates thoughts, ideas, views and opinions verbally and non-verbally.
- speaks fluently with proper pronunciation, intonation and pause, using appropriate grammar.
- listens to and speaks on a variety of verbal inputs, viz. debate, speech, group discussion, power point presentation, radio programme, interview, mock parliament etc.
- reads aloud and recites poems/prose with proper stress, pause, tone, and intonation
- reads with comprehension the given text/materials employing strategies like skimming scanning, predicting, previewing, reviewing, inferring, and summarising.

Learning Outcomes

- reads silently with comprehension and interprets layers of meaning.
writes short answers, paragraphs, reports using appropriate vocabulary and grammar on a given theme.
writes letters both formal and informal, invitations, advertisements, notices, slogans, messages, and e-mails.
writes short dialogues and participates in role plays, skits, street plays, etc., for the promotion of social causes like *Beti Bachao Beti Padhao*, *Swachh Bharat Abhiyan*, human trafficking, conservation of environment, child labour, drug abuse, promotion of literacy, etc.
uses appropriate punctuation marks and correct spelling of words while taking down dictation.
takes notes and makes notes while listening to TV news, discussions, speech, reading aloud/silent reading of texts, etc., and summarises.
reads with understanding information in his environment outside the schools as in hoardings, advertisements, product labels, visiting market places, etc.
organises and structures thoughts, presents information and opinion in a variety of oral and written forms for different audiences and purposes.
interprets map, graph, table to speak or write a paragraph based on interpretation.
edits passages with appropriate punctuation marks, grammar and correct spelling.
uses grammar items in context, such as, reporting verbs, passive and tense, time and tense, subject-verb agreement, etc.
uses words, phrases, idioms and word chunks for meaning-making in contexts.
understands and elicits meanings of the words in different contexts, and by using dictionary, thesaurus, and digital facilities.
reads literary texts for enjoyment/pleasure and compares, interprets and appreciates characters, themes, plots, and incidents and gives opinion.
explains specific features of different literary genres for interpretation and literary appreciation.
identifies and appreciates significant literary elements, such as, metaphor, imagery, symbol, simile, personification, onomatopoeia, intention or point of view, rhyme scheme, themes, titles, etc.
writes short stories and composes poems on the given theme or on their own.
exhibits in action and practice the values of honesty, cooperation, patriotism, and while speaking and writing on a variety of topics.
uses bilingual or multilingual abilities to comprehend a text and participates in activities like translations and bilingual and multilingual discourses on various themes.
uses Sign Language to communicate with fellow learners with hearing impairment in an inclusive set up.
reads poems, stories, texts given in Braille; graphs and maps given in tactile/raised material; interprets, discusses, and writes with the help of a scribe.
appreciates similarities and differences across languages in a multilingual classroom and society.
recognises and appreciates cultural experiences and diversity in the text and makes oral and written presentations.

Mathematics

The learner —

- **applies** logical reasoning in classifying real numbers, proving their properties and using them in different situations.
- **identifies/classifies** polynomials among algebraic expressions and factorises them by applying appropriate algebraic identities.
- **relates** the algebraic and graphical representations of a linear equation in one or two variables and applies the concept to daily life situations.
- **identifies** similarities and differences among different geometrical shapes.
- **derives** proofs of mathematical statements particularly related to geometrical concepts, like parallel lines, triangles, quadrilaterals, circles, etc., by applying axiomatic approach and solves problems using them.
- **finds** areas of all types of triangles by using appropriate formulae and apply them in real life situations.
- **constructs** different geometrical shapes like bisectors of line segments, angles and triangles under given conditions and provides reasons for the processes of such constructions.
- **develops** strategies to locate points in a Cartesian plane.
- **identifies and classifies** the daily life situations in which mean, median and mode can be used.
- **analyses** data by representing it in different forms like, tabular form (grouped or ungrouped), bar graph, histogram (with equal and varying width and length), and frequency polygon.
- **calculates** empirical probability through experiments and describes its use in words.
- **derives** formulae for surface areas and volumes of different solid objects like, cubes, cuboids, right circular cylinders/ cones, spheres and hemispheres and applies them to objects found in the surroundings.
- **solves** problems that are not in the familiar context of the child using above learning. These problems should include the situations to which the child is not exposed earlier.

Physical science & Biology

The learner —

- **differentiates materials, objects, organisms, phenomena, and processes, based on properties or characteristics**, such as, prokaryotes and eukaryotes, plant cell and animal cell, diffusion and osmosis, simple and complex tissues, distance and displacement speed and velocity, balanced and unbalanced forces, elements, compound and mixture solution, suspension and colloid, isotopes and isotopes, etc.
- **classifies materials, objects, organisms, phenomena, and processes, based on properties or characteristics**, such as, classification of plants and animals under various hierarchical sub-groups, natural resources, classification of matter based on their state (solid/liquid/gas) and composition (element/compound/ mixture), etc.
- **plans and conducts investigations or experiments to arrive at and verify the facts, principles, phenomena or to seek answers to queries on their own**, such as, how does speed of an object change? How do objects float/ sink when placed on the surface of a liquid? Is there any change in mass when chemical reaction takes place? What is the effect of heat on the state of substances? What is the effect of compression on different states of matter? Where are stomata present in different types of leaves? Where are growing tissues present in plants?
- **relates processes and phenomena with causes and effects**, such as, symptoms with diseases and causal agents, tissues with their functions, production with use of fertilisers, process of evaporation with cooling effect, various processes of separation with the physical and chemical properties of the substances, production of sound with vibrations of source, etc.
- **explains processes and phenomena**, such as, functions of different organelles, spread of diseases and their prevention, effect of force on the state of motion of objects, action and reaction, rotation and revolution of planets and satellites, conservation laws, principle of separation of different gases from air, melting boiling, freezing, how bats use ultrasonic waves to catch prey, etc.
- **calculates using the data given**, such as, distance, velocity, speed, frequency, work done, number of moles in a given mass of substance, concentration of solution in terms of mass by masspercentage of substances, conversion of Celsius scale to Kelvin scale and vice versa, number of neutrons in an atom from atomic number and mass number, speed of sound, kinetic and potential energies of an object, boiling points of liquids to predict the order of their separation from the mixture, etc.
- **draws labelled diagrams, flow charts, concept maps, graphs**, such as, biogeochemical cycles, cell organelles and tissues, human ear, distance-time and speed-time graphs, distribution of electrons in different orbits in an atom, process of distillation and sublimation, etc.
- **analyses and interprets graphs and figures** such as, distance-time and velocity-time graphs, computing distance, speed, acceleration of objects in motion, properties of components of a mixture to identify the appropriate method of separation, crop yield after use of fertilisers, etc.
- **uses scientific conventions, symbols, and equations to represent various quantities, elements, and units**, such as, SI units, symbols of elements, formulae of simple compounds, chemical equations, etc.

- measures physical quantities using appropriate apparatus, instruments, and devices, such as, weight and mass of an object using spring balance, mass using a physical balance, time period of a simple pendulum, volume of liquid using measuring cylinder, temperature using thermometer, etc.
- applies learning to hypothetical situations, such as, weight of an object at moon, weight of an object at equator and poles, possibility of life on other planets, etc.
- applies scientific concepts in daily life and solving problems, such as, separation of mixtures, uses safety belts in automobiles, covers walls of large rooms with sound absorbent material, follows intercropping and crop rotation, takes preventive measures to control disease causing agents, etc.
- derives formulae, equations, and laws, such as, mathematical expressions for Newton's second law of motion, law of conservation of momentum, expression for force of gravity, equations of motion from velocity-time graphs, etc.
- draws conclusion, such as, classification of life forms is related to evolution, deficiency of nutrients affects physiological processes in plants, matter is made up of particles, elements combine chemically in a fixed ratio to form compounds, effect of action and reaction on two different bodies, etc.
- describes scientific discoveries and inventions, such as, discovery of various atomic models, discovery of cell with invention of microscope, experiments of Lavoisier and Priestley, beliefs regarding motion, discovery of real cause for peptic ulcers, Archimedes principle, classification of living things, etc.
- designs models using eco-friendly resources, such as, 3D model of a cell, water purification system, stethoscope, etc.
- exhibits values of honesty, objectivity, rational thinking, freedom from myths, superstitious beliefs while taking decisions, respect for life, etc., such as, records and reports experimental data exactly, myth that sexually transmitted diseases are spread by casual physical contact, belief that vaccination is not important for prevention of diseases, etc.
- communicates the findings and conclusions effectively, such as, those derived from experiments, activities, and projects both in oral and written graphs, and digital forms, etc.
- applies the interdependency and interrelationship in the biotic and abiotic factors of environment to promote conservation of environment, such as, organic farming, waste management, etc.

Social Studies

The learner —

- **recognises and retrieves facts, figures and narrate processes, for example,**
 - places, states, union territories, and other physical features on the map of India.
 - recognises and describes different physical features, types of forests, seasons, etc.
 - describes important terms in Geography such as, standard meridian, drainage basin, water divide, monsoon, weather, climate, flora, fauna, population density, etc.
 - estimates annual growth rate.
 - defines simple economic terms such as, poverty, literacy, unemployment, head count ratio, food security, exports and imports, etc.
 - lists various factors of production.
 - recalls names, places, years of some important socio-political and economic events that changed India and the world, such as, the American Revolution, French Revolution, Russian Revolution and the Freedom Struggle of India.
 - locates places of historical importance on maps.
 - describes economies and livelihoods of a few social groups.
 - describes political terms and concepts associated with democracy and dictatorship, such as free and fair election, freedom of expression, independent judiciary, accountability, rule of law, etc.
- **classifies and compares events, facts, data, and figures, for example,**
 - classifies physical features in the surroundings and compares them with physical features of other places;
 - compares different data, such as, population and rainfall;
 - compares the course of events leading to important revolutions in the world such as, French and Russian Revolutions;
 - distinguishes different types of governments operating across the world;
 - compares levels of poverty and unemployment across Indian states;
 - compares different monarchies of contemporary times like United Kingdom, Saudi Arabia, and Bhutan.
- **explains cause and effect relationship between phenomena, events, and their occurrence, for example,**
 - examines factors causing pollution and their impact on people's lives;
 - explains factors affecting course of a river, climate, population distribution, flora and fauna of a region.
 - explains the causes and effects of various revolutions.
 - illustrates how different social groups coped with changes in the contemporary world and describe these changes.
 - explains the difference between revolution and social change.
 - outlines the formation of democratic governance in different countries of the world.
 - explains the process of change in democracies.
 - identifies democratic rights of Indian citizens and constitutional values such as, democracy, justice, liberty, equality, etc.
 - explains causes and impacts of economic issues such as, poverty, landlessness, and food insecurity.
 - analyses the impact of social exclusion and vulnerability.
- **analyses and evaluates information, for example,**
 - analyses different types of climate found in different regions of India and the world.
 - examines factors leading to deforestation.
 - outlines or assesses the working of Indian Parliament and the judiciary.
 - analyses historical trends in important developmental indicators, such as, literacy and poverty
 - assesses the impact of important government welfare programmes which aimed at (a) poverty alleviation; (b) ensure food security; (c) generate self-employment; and (d) provide healthcare facilities.
- **interprets, for example,**
 - maps of river systems in India, physiograph, and population distribution
 - maps of movement of goods and people from India to the rest of the world
 - texts and symbols which stand for liberty, equality and fraternity
 - cartoons, photographs, posters
 - newspaper clippings related to sociopolitical issues
 - pie and bar diagrams of data related to agricultural production, literacy, poverty, and population
- **draws interlinkages within Social Science, for example,**
 - explains inter-relationship between various passes and sea ports in India for trade and communication since historical times
 - examines the geographical importance of electoral constituencies.
 - analyses food security as a component of agriculture.
 - links the linkages between population distribution and food security.
 - explains inter-relationships among livelihood patterns of various social groups including forest dwellers, economic development, and environmental conservation.
- **identifies assumptions, biases, prejudices, and stereotypes about various aspects, for example,**
 - texts, news items, visuals, political analysis
 - people in different geographical regions of India
 - important government welfare programmes
- **demonstrates inquisitiveness, enquiry, i.e., pose questions related to —**
 - geographical events such as, the mechanism of monsoon and causes of natural disasters.
 - impact of green revolution in India and their own area.
 - legacy of French Revolution in India and the world.
- **constructs views, arguments, and ideas on the basis of collected or given information, for example,**
 - people and their adaptation with different climatic conditions.
 - oral and written accounts of living historical legends.
 - people as a resource.
 - extrapolates and predicts events and phenomena, for example,
 - weather, pollution and diseases, famine and poverty
 - illustrates decision-making and problem-solving skills, for example,
 - mitigating the impact of water pollution
 - conservation of resources, problem of food shortage
 - avoid hunger and famines in India
 - deciding on the appropriateness of resources in historical events and developments
 - shows sensitivity and appreciation skills, for example,
 - empathises with differently abled and other marginalised sections of the society, such as Scheduled Tribes
 - appreciates political diversity, cultural diversity, religious diversity
 - recognises language diversity, recognises social diversity
 - emphasises with the people who were affected by wars, holocaust, natural and human-made disasters
 - recognises how physical and mental violence leads to immense suffering of human beings
 - demonstrates or exhibits sense of citizenship such as, observing hygiene and cleanliness, punctuality, follow rules, etc.

Telugu

వివరం, మాట్లాడడం

- విని, చదివి తెలుసుకున్న రచనలు, సంఘటనలు మరియు అంశాలపై చర్చలను కొనసాగించగలరు. (కథను పూర్తిచేయటం వంటిది)
- వివిధ సందర్భాలలో ఇతరుల మాట్లాడే మూలను సంభాషణలకు విని తమ స్వంత మూలలో సంభాషణలలో ఆయన మూలను వాక్యాలను ఉపయోగిస్తూ మాట్లాడగలరు. రాయగలరు.
- వివిధ సందర్భాలలో ఇతరులకే చెప్పబడిన విషయాలను తమకైతెలో చెప్పగలరు (ఉదా: అందరినైనా వ్యక్తికే జరిపిన యాత్రాచరిత్ర)
- తన పరిసరాలకే చెందిన జానపద గేయాలు, కథలు గురించి తెలుసుకుని చర్చించగలరు.
- విన్న, చదివిన విషయాల ఉదా: ప్రాంతీయ, సామాజిక సంఘటనలు, కార్మికమూల మరియు వాణి వివిధరాశాలను గురించి తదబాల లేకుండా మాట్లాడతారు, ప్రస్తావిస్తారు.
- రకరకాల ద్వారాను (ఉదా: పద్యం, గాథ, టైలు, విషయం మొదలైనవి) వివరం, ఏదేని పదార్థపు రుచిని వాసనని అనుభవించి దానిని తన స్వంతంగా మౌఖిక, సాంకేతిక భాషలలో ప్రయోగించతారు. తమకు తెలియని విషయాలను, కట్టుబాట్లు అదర్శవ్యవహారాలకు సంబంధించిన స్వచ్ఛాసాలను గురించి మాట్లాడగలుగుతారు.

చదవడం

- బోధనా భాషలోని వివిధ రచనలను చదవగలుగుతారు.
- పైపైని లేదా స్థూలంగా చదివిన పాఠాలలోని మూల భావనలను అర్థంచేసుకోగలరు.
- వివిధ పాఠ్యాంశములను సూక్ష్మంగా పరిశీలించి దానిలోని ముఖ్యాంశము లేదా ప్రత్యేకతలను అంచనా వేయగలరు.
- వివిధ సాహితీ ప్రక్రియలలో రాయబడిన (కథలు, నాటకాలు, నాటికలు, లేఖలు) సాహిత్యాన్ని లయబద్ధంగా పాఠానుగుణంగా స్వరచనను ఎంచుతూ, తగినవి చదవగలరు.

రాయడం

- రేడియో, టి.వి., ఇంటర్నెట్, నినాదాలలో తాము చూచి, విని తెలుసుకున్న విషయాలను తమ స్వంత మూలలో రాస్తారు. తమకు సచ్చిన / సచ్చని అంశాలపై వ్యాఖ్యలుచేయగలరు.
- వివిధ సందర్భాలలో ఇతరుల మాట్లాడే మూలను సంభాషణలకు విని తమస్వంతమూలలో సంభాషణలలో ఆయన మూలను వాక్యాలను ఉపయోగిస్తూ మాట్లాడగలరు. రాయగలరు.
- తాము అర్థం చేసుకున్న విషయాలను, తెలిసిన విషయాలను స్వచ్ఛంగా లిఖిత రూపంలో ప్రాయోగిస్తారు.

సమీక్షలు

- వివిధ సందర్భాలలో సమయానుసారంగా జాతీయాల, లోకోత్పలు, పారిశ్రామిక మూలను ఉపయోగిస్తూ రాయగలరు.
- కొత్త మూల, వాక్యమూలాల పట్ల అసంతృప్తి వ్యక్తంచేస్తారు. వాటిని అర్థంచేసుకోవడానికి పదకోశాలను ఉపయోగిస్తారు.

భాషాభివృద్ధి

- వివిధ సందర్భాలకు తగినట్లుగా తేర్చుకుని విరామచిహ్నాలు ఉపయోగిస్తూ రాయగలరు.
- వాక్యభంగులను పట్ల అసంతృప్తిని పెంచుకుంటారు. (భాషాభివృద్ధి, విభక్తులు, సంధులు, సమాసాలు మొదల)

స్వచ్ఛాసాంకేతికత

- జాతీయ ప్రదేశాలలో (ఇంటర్నెట్, పీడికాం, బావిపద, పాలం దగ్గర మొదలగునవి) ఇతరులనుండి విన్న విషయాలను, పరిశీలించిన సందర్భాలను గురించి ప్రాయోగిస్తారు.
- బోధనా భాషలోని వివిధ రకాలైన పదాల సామగ్రిని (వాక్యప్రకరణలు, విభక్తులు, కథలు, విషయ వివరణలు, ఇంటర్నెట్లో టైప్ చేయబడిన అంశాలను మొదలైనవి) అర్థం చేసుకుంటూ తమ సచ్చిన, సచ్చని అంశాలపై వ్యాఖ్యలు చేయగలుగుతారు.
- విషయాన్ని వివిధ భాషా ప్రక్రియలలోనికి మార్చగలుగుతారు. పద్యనాటకంగా ప్రాయోగం, సంభాషణలను నాటకీకరించే చేయడం మొదల

ప్రకరణ

- భాషలోని ప్రయోగాలు స్వచ్ఛాసాలను, భాషా వివరణలను, తెలియ గమనిస్తూ దానిని ప్రకటించగలరు. (ఉదా: కవిత్వంలో లయ, ప్రాస గురించి, ఛందస్సు గురించి, కథలు, నాటికలలోని జాతీయాల, ఛందస్సులు, లోకోత్పలు గురించి)
- వాస్తవక, విభక్తక, వ్యవసాయం, స్వచ్ఛాసాంకేతికత వివిధ కళారూపాలకు సంబంధించిన విషయాల వివరణలలో వాడే సాంకేతిక మూల, వాక్యాలపట్ల జిజ్ఞాసను వ్యక్తపరచుతూ వాటిని ప్రకటించగలరు.

Hindi

सीखने के प्रतिकूल

- अर्थ वाच्यता-प्रतिक्रिया विधाएँ:**
 - सामाजिक मुद्दों (ल्योहार मनाना, प्रकृति-पर्यावरण संरक्षण, वृक्षारोपण, क्रय-विक्रय सांख्यिकी साधनाएँ आदि) पर कार्यक्रम सुनकर/देखकर अपनी राय व्यक्त करते हैं।
 - समाचार पत्र, रेडियो और टेलीविजन पर प्रसारित होनेवाले खेल, फिल्म, विज्ञापन, संगीत जैसे विभिन्न कार्यक्रमों को देखते, सुनते और पढ़ते हैं।
 - अपने अडॉस-पडॉस लोगों या स्कूल साथियों की आवश्यकताओं को कह और लिख पाते हैं।
 - पाठ्य पुस्तक के अतिरिक्त नयी रचनाओं के बारे में जानने / समझने को उत्सुक होते हैं। उन्हें पढ़ते हैं।
 - अपनी पसंद की अथवा किसी सुनी हुई रचना को पुस्तकालय या अन्य स्थान से ढूंढकर पढ़ने की कोशिश करते हैं।
- अभिव्यक्ति-सुचनात्मकता - लेखन - सुचनात्मक अभिव्यक्ति**
 - देखी-सुनी, सुनी-समझी, पढ़ी और लिखी रचनाओं पर स्पष्टतया मौखिक एवं लिखित अभिव्यक्ति की कोशिश करते हैं।
 - अपने अनुभवों और विचारों को लिखने की कोशिश करते हैं जैसे - घर में मनाये गये त्योहार, विहार यात्रा का वर्णन आदि।
 - किसी सुनी, बोली गई कहानी कविता आदि को आगे बढ़ाते हुए लिखने की कोशिश करेंगे।
 - सामाजिक मुद्दों पर ध्यान देते हुए पत्र और निबंध लेखन लिख पाते हैं।
 - पाठ्य पुस्तक में शामिल रचनाओं के साथ-साथ अन्य रचनाओं को पढ़ते-लिखते हैं, अभिनय व गलाचे करने की कोशिश करते हैं।
 - भाषा साहित्य की विविध विधाओं से परिचित होते हैं।
 - पत्र-लेखन, निबंध लेखन आदि को स्वतंत्र ढंग से लिखने की कोशिश करते हैं।
 - संगीत, फिल्म, विज्ञापन खेल आदि की भाषा पर ध्यान देते हैं।
 - दूसरों द्वारा कही जा रही बातों को वैध से सुनकर उन्हें समझते हुए अपनी राय व्यक्त कर सकते हैं।
- भाषा की बात**
 - भाषा की वारीकियों पर चर्चा करते हैं जैसे - विशिष्ट शब्द-भंडार, वाक्य संरचना, मौलिकता आदि।
 - विद्यार्थी अपनी भाषाओं की संरचना से हिंदी की समानता और अंतर को समझते हैं।
 - नये शब्दों के प्रति जिज्ञासा व्यक्त करते हैं और उनके अर्थ समझने के लिए शब्द कोश का उपयोग करते हैं।
 - विभिन्न उद्देश्यों के लिए लिखते हुए अपने लेखन में शब्दों के चुनाव, वाक्य संरचना और लेखन के स्वरूप को लेकर निर्णय लेते हुए लिखते हैं।
 - भाषा / व्याकरण की वारीकियों (जैसे - विकारी / अविकारी शब्द, विराम चिह्न, काल, उपसर्ग / प्रत्यय आदि) की पहचान और प्रयोग करते हैं।
 - पर्याय, विलोम, लिंग, वचन आदि के प्रति सचेत रहते हुए लिखते हैं।
 - हजारा की संख्या को पढ़ते हैं और उन्हें हिंदी अक्षरों में लिखते हैं।
 - रॉषि, समास आदि का ज्ञान प्राप्त करते हैं।
 - मुहावरों का परिचय प्राप्त करते हैं।
 - अनेक शब्दों का एक शब्द में लिखने का ज्ञान प्राप्त करते हैं।
 - मुहावरों का परिचय प्राप्त करते हैं।
 - व्याकरण युक्त संयुक्त वाक्यों का निर्माण करने की कोशिश करता हैं।

English

The learner —

- listens to announcements, instructions, read-aloud texts, audio, videos for information, gist and details; responds by answering questions accordingly.
- listens to and discusses literary / nonliterary inputs in varied contexts to infer, interpret, and appreciate.
- speaks with coherence and cohesion while participating in interactive tasks.
- uses language appropriate to purposes and perspectives.
- talks on key contemporary issues like social justice, environment, gender, etc., in speech and writing.
- participates in bilingual or multilingual discourses on various themes.
- reads, comprehends, and responds to complex texts independently.
- reads stories and literary texts, both fiction and non-fiction, with understanding for pleasure and enjoyment and discusses about these.

- appreciates nuances and shades of literary meanings, talks about literary devices like onomatopoeic sounds, symbols, metaphors, alliterations, comparisons, allusions and the poet's or the writer's point of view.
- collects evidences and discusses in groups for reading autobiographies, history and science based literary texts.
- writes paragraphs, narratives, etc., by planning revising, editing, rewriting, and finalising.
- writes reports of functions in school, family, and community activities.
- writes personal, official and business letters, articles, debates, paragraphs based on visual or verbal clues, textual inputs, etc.
- evaluates content presented in print and in different genres/formats and presents content using symbols, graphs, diagrams, etc.
- analyses and appreciates a point of view or cultural experience as reflected in the text; presents orally or in writing.
- draws references from books, newspapers, internet, etc., and interprets using analytical skills.
- speaks or writes on variety of themes.
- consults or refers to dictionary, periodicals, and books for academic and other purposes; and uses them in speech and writing.
- provides facts and background knowledge in areas such as science and social science and presents view points based on those facts.
- takes down dictation using appropriate punctuation marks and correct spelling of the words dictated.
- takes and makes notes while listening to TV news, discussions, speech, reading aloud or silent reading of texts, etc., and summaries.
- uses grammatical items appropriate to the context in speech and writing.
- uses grammatical items as cues for reading comprehension such as tense, reported speech, conjunctions, and punctuation.
- uses words according to the context and delineate it in speech and writing.
- uses formulaic and idiomatic expressions in speech and writing.
- makes use of collocations and idioms in speech and writing.
- identifies significant literary elements such as figurative language — metaphor, imagery, symbol, simile, intention or point of view, rhyme scheme, etc.
- uses the figurative meaning of words and phrases as given in the texts read.
- assesses one's own and peers' work based on developed rubrics.
- develops questions for collecting data for survey on relevant issues.
- writes scripts and participates in role play, skit, street plays for the promotion of social issues like *Beti Bachao Beti Badhao*, *Swachh Bharat Abhiyan*, conservation of environment, child labour, drug abuse, and promotion of literacy, etc.
- uses bilingual or multilingual ways to exchange ideas or disseminating information with the help of ICT, PPT, role play, street play, drama, written scripts, etc.
- recognises and appreciates cultural experiences given in the text in a written paragraph, or in narrating the situations and incidents in the class.
- exhibits core values such as tolerance, appreciation of diversity and civic responsibility through debate, discussion, etc.
- learns to use Sign Language to communicate and uses Sign Language with fellow learners with hearing impairment in an inclusive set up.
- reads the poems, stories, texts given in Braille; graphs and maps given in tactile or raised material; interprets, discusses, and writes with the help of a scribe.

Mathematics

The learner —

- generalises properties of numbers and relations among them studied earlier to evolve results, such as, Euclid's division algorithm, Fundamental Theorem of Arithmetic and applies them to solve problems related to real life contexts.
- develops a relationship between algebraic and graphical methods of finding the zeroes of a polynomial.
- finds solutions of pairs of linear equations in two variables using graphical and different algebraic methods.
- demonstrates strategies of finding roots and determining the nature of roots of a quadratic equation.
- develops strategies to apply the concept of A.P. to daily life situations.
- works out ways to differentiate between congruent and similar figures.
- establishes properties for similarity of two triangles logically using different geometric criteria established earlier such as, Basic Proportionality Theorem, etc.
- derives formulae to establish relations for geometrical shapes in the context of a coordinate plane, such as, finding the distance between two given points, to determine the coordinates of a point between any two given points, to find the area of a triangle, etc.
- determines all trigonometric ratios with respect to a given acute angle (of a right triangle) and uses them in solving problems in daily life contexts like finding heights of different structures or distance from them.
- derives proofs of theorems related to the tangents of circles
- constructs —
 - a triangle similar to a given triangle as per a given scale factor.
 - a pair of tangents from an external point to a circle and justify the procedures.
- examines the steps of geometrical constructions and reason out each step
- finds surface areas and volumes of objects in the surroundings by visualising them as a combination of different solids like cylinder and a cone, cylinder and a hemisphere, combination of different cubes, etc.
- calculates mean, median and mode for different sets of data related with real life contexts.
- determines the probability of an event and applies the concept in solving daily life problems.

Physical Science, Biological Science

The learner —

- differentiates materials, objects, organisms, phenomena, and processes, based on, properties and characteristics, such as, autotrophic and heterotrophic nutrition, biodegradable and non-biodegradable substances, various types of reactions, strong and weak acids and bases, acidic, basic, and neutral salts using different indicators, real and virtual images, etc.
- classifies materials, objects, organisms, phenomena, and processes, based on properties and characteristics, such as, metals and non-metals, acid and bases on the basis of their physical and chemical properties.
- plans and conducts investigations and experiments to arrive at and verify the facts, principles, phenomena, or to seek answers to queries on their own, such as, investigates conditions necessary for rusting, tests the conductivity of various solutions, compares the foaming capacity of different types of soap samples, verifies laws of reflection and refraction of light, Ohm's law, etc. Do variegated leaves perform photosynthesis? Which gas is evolved during fermentation? Why does the shoot of a plant moves towards light?
- relates processes and phenomena with causes and effects, such as, hormones with their functions, tooth decay with pH of saliva, growth of plants with pH of the soil, survival of aquatic life with pH of water, blue colour of sky with scattering of light, deflection of compass needle due to magnetic effect of electric current, etc.
- explains processes and phenomena, such as, nutrition in human beings and plants, transportation in plants and animals, extraction of metals from ores, placement of elements in modern periodic table, displacement of metals from their salt solutions on the basis of reactivity series, working of electric motor and generator, twinkling of stars, advanced sunrise and delayed sunset, formation of rainbow, etc.
- draws labelled diagrams, flow charts, concept maps, and graphs, such as, digestive, respiratory, circulatory, excretory, and reproductive systems, electrolysis of water, electron dot structure of atoms and molecules, flow chart for extraction of metals from ores, ray diagrams, magnetic field lines, etc.
- analyses and interprets data, graphs, and figures, such as, melting and boiling points of substances to differentiate between covalent and ionic compounds, pH of solutions to predict the nature of substances, V-I graphs, ray diagrams, etc.
- calculates using the data given, such as, number of atoms in reactants and products to balance a chemical equation, resistance of a system of resistors, power of a lens, electric power, etc.

- uses scientific conventions to represent units of various quantities, symbols, formulae, and equations, such as, balanced chemical equation by using symbols and physical states of substances, sign convention in optics, SI units, etc.
- handles tools and laboratory apparatus properly; measures physical quantities using appropriate apparatus, instruments, and devices, such as, pH of substances using pH paper, electric current and potential difference using ammeter and voltmeter, etc.
- applies learning to hypothetical situations, such as, what will happen if all herbivores are removed from an ecosystem? What will happen if all non-renewable sources of energy are exhausted?
- applies scientific concepts in daily life and solving problems, such as, suggest precautions to prevent sexually transmitted infections, uses appropriate electrical plugs (5/15A) for different electrical devices, uses vegetative propagation to develop saplings in gardens, performs exercise to keep in good health, avoids using appliances responsible for ozone layer depletion, applies concept of decomposition reaction of baking soda to make spongy cakes, etc.
- derives formulae, equations, and laws, such as, equivalent resistance of resistors in series and parallel, etc.
- draws conclusion, such as, traits or features are inherited through genes present on chromosomes, a new species originates through evolutionary processes, water is made up of hydrogen and oxygen, properties of elements vary periodically along the groups and periods in periodic table, potential difference across a metal conductor is proportional to the electric current flowing through it, etc.
- takes initiative to know about scientific discoveries and inventions, such as, Mendel's contribution in understanding the concept of inheritance, Dobereiner for discovering triads of elements, Mendeleev for the development of the periodic table of elements, Oersted's discovery that electricity and magnetism are related, discovery of relation between potential difference across a metal conductor and the electric current flowing through it by Ohm, etc.
- exhibits creativity in designing models using eco-friendly resources, such as, working model of respiratory, digestive, and excretory systems, soda acid fire extinguisher, periodic table, micelles formation, formation of diamond, graphite, and Buckminsterfullerene, human eye, electric motor and generator, etc.
- exhibits values of honesty, objectivity, rational thinking, and freedom from myth and superstitious beliefs while taking decisions, respect for life, etc., such as, reports and records experimental data accurately, says no to consumption of alcohol and drugs, sensitises others about its effect on physical and mental health, sensitises for blood and organ donations, understands the consequences of pre-natal sex determination, etc.
- communicates the findings and conclusions effectively, such as, those derived from experiments, activities, and projects orally and in written form using appropriate figures, tables, graphs, and digital forms, etc.
- makes efforts to conserve environment realising the interdependency and inter-relationship in the biotic and abiotic factors of environment, such as, appreciates and promotes segregation of biodegradable and non-biodegradable wastes, minimises the use of plastics, takes appropriate steps to promote sustainable management of resources in day-to-day life, advocates use of fuels which produce less pollutants, uses energy efficient electric devices, uses fossil fuels judiciously, etc.

Social Studies

The learner — recognises and retrieves facts, figures, and narrate, processes, for example,

- identifies different types of soil, minerals, renewable and non-renewable energy resources, etc.
- locates areas or regions known for production of coal, iron ore, petroleum, rice, wheat, tea, coffee, rubber, and cotton textile on the map of India.
- defines important terms in Geography such as, resource, renewable and non-renewable resources, subsistence agriculture, plantation, shifting agriculture, environmental protection, and environmental sustainability.
- defines basic Economic terms associated with economic development such as, human capital, sustainable development, gross domestic product, gross value added, per capita income, human development index, multinational company, foreign trade, liberalisation and foreign investment.
- defines terms and concepts such as, nationalism, colonialism, orientalism, democracy, *satyagraha*, and liberty.
- defines important terms such as, federalism, diversity, religion, and political party.
- classifies and compares events, facts, data and figures, for example, classifies types of resources, minerals, farming, for example, subsistence and commercial farming.
- compares areas growing rice and wheat on the map of India.
- compares European nationalism with anti-colonial nationalism in countries such as, India, South America, Kenya, Indo-China.
- compares per capita income of some important countries.
- compares the powers and functions of state and central government in India.
- classifies national and regional political parties in India.
- explains the terms used in political discussions and their meaning, for example, Gandhian, communist, secularist, feminist, casteist, communalist, etc.
- explains cause and effect relationship between phenomena, events, and their occurrence, for example,
 - explains industries and their impact on environment.
 - explains the cause and effect between different historical events and developments such as, the impact of print culture on the growth of nationalism in India.
- examines the impact of technology on food availability.
- assesses the impact of the global transfer of disease in the pre-modern world in different regions of the world, for example, in the colonisation of America.
- explains the policies and programmes of different political parties in the states of India.

analyses and evaluates information, for example,

- assesses the impact of conservation of natural resources on the life of people in any area in view of sustainable development.
- analyses indigenous or modern methods of conservation of water, forests, wildlife, and soil.
- evaluates various suggestions to reform democracy in India.
- analyses texts and visuals such as, how symbols of nationalism in countries outside Europe are different from European symbols.
- interprets, for example,
 - maps • texts • symbols • cartoons • photographs • posters • newspaper clippings • climatic regions
 - sea and land links of the trade from India to West Asia, South East Asia and other parts of the world
 - pie and bar diagrams related to gross domestic product, production in different sectors and industries, employment and population in India
- draws interlinkages within Social Science
 - analyses changes in cropping pattern, trade and culture
 - explains why only some regions of India are developed
 - analyses the impact of trade on culture
 - shows the linkages between economic development and democracy
- identifies assumptions, biases, prejudices or stereotypes about various aspects, for example,
 - region • rural and urban areas • food habits • gender • language • idea of development • voting behaviour • caste • religion • democracy • political parties
 - marginalised and differently abled groups
 - the notion of progress and modernity
- demonstrates inquisitiveness, enquiry, for example, pose questions related to the
 - concentration of industries in certain areas.
 - scarcity of potable water.
 - role of women in the nationalist struggles of different countries.
 - working of democracy from local to national levels.
- constructs views, arguments and ideas on the basis of collected or given information extrapolates and predicts events and phenomena
- illustrates decision making/problem solving skills
- shows sensitivity and appreciation skills